

A fiatal Lajos herceg először megköszönte fáradságát Szirmay főügyésznek, hogy ezért az ő rá nézve jelentéktelen dologért átfáradt Sátoraljauhelyről és ke-
reken kijelentette, hogy az apja által ereklyének tartott kardot, mellyel az szeretett magyar hazája ellen harcolt, még látni sem akarja. De ha kedves a főügyész urnak a gondolat, hogy a győri csata császárvédő kardja a Windischgrätz-családban

maradjon, ez esetben küldje el sógorának, Henkels von Donnersmark grófnak Drezdába, ő bizonyára eleget tesz boldogult édesatyja akaratának és megőrzi.

Ez meg is történt és szükségesnek tartjuk elmondani jellemzőül a frank ügyből kifolyólag még mindig fogságban szenvedő beteg herceg törhetetlen hazafias gondolkodására.

Az aggteleki cseppkőbarlang ujjászületése

Az emlékezetes 1923-ik esztendő centenáriumos ünnepeinek kellett jönni, hogy megtudják az illetékes körök, sőt a magyar és külföldi értelmiség is, hogy a miénk, csonka Magyarországé maradt és nem a szomszédok birtoka lett vadregényes Gömör vármegyénk nagyszerű természeti csodája: az aggteleki cseppkőbarlang. A nyomoruságos kilenc háborus év, ami sujtoló kézzel nehezedett ránk, elfeledtette ezt a folséges kincsünket azokkal is, akik a barlangnak

telekkönyvi tulajdonosai. Mivel ugyanis azelőtt soha egy kormányunk sem törődött e kincsünkkel, az aggteleki közbirtokosságtól a 90-es évek végén megvette azt a Keleti Kárpát-Egyesület, mely a háboruban a tagok filléreiből tartotta fenn azt.

Az aggteleki barlang, amely kilenc kilométer hosszan nyulik a föld alatt, Gömör és Abauj-Torna, meg a trianoni határ szélén húzódik. Emiatt ma körülményesebb a megközelítése. Gömörből, Putnok

Az aggteleki cseppkőbarlang bejárata a gömöri oldalon. Itt járt Petőfi Sándor 1845 május 28-án, s ugyanekkor Gömörmegye tiszteletbeli táblabírójává választották. E rajzot Jókai Mórnak, a budapesti Petőfi-házban őrizett egykoru vázlata után Welten A., az aszódi Petőfi-főgimnázium rajztanára készítette. Fölül gróf Andrássy Gyula, Petőfi Sándor és Pákh Albert arcképe, kik mindhárman 1823-ban születtek és ugyanazon év augusztus 19-én az aggteleki barlangban Gömörvármegye közönsége és a Petőfi-Társaság ünnepelte százéves születésük napját.

székhelyről 35 kilométer az ut oda, az abauji Szin állomástól pedig a jósvafői bejáratig tiz kilométer. Pütnokról az utat ez idén már 25 személyes autobuszon lehet megtenni.

Hogy a méreteiben is impozáns barlangot a hazai sajtóval és a Budapesten időző külföldi hírlapírókkal megismertessük, én elhatároztam, hogy országos ünnepélyvel tesszük emlékezetessé a barlang megnyitását. Az aggteleki barlangban rendeztük meg a csodálatos és örökemlékezetes éjszakai ünnepélyt, Gömörmege első táblabirájának: Petőfi Sándornak, továbbá Gömörmege nagy szülöttjének: Andrásy Gyula grófnak és a szintén rozsnói születésű jóemlékű Pákh Albertnek születési centennáriumát.

Már 1923. év tavaszán nagy volt az érdeklődés a Gömör és Abauj-Torna csonka vármegyék barlangkönyéki jómódu falvaiban, valamint Gömör székhelyén, Putnok város társadalmi köreiben, ahonét egy lelkes, kisebb tüzoltócsapat, élén Friedl György uradalmi igazgatóval, résztvett a barlang nagytermének kivilágításában s akikhez Faragó Gyula igazgató vezetésével 400 kiránduló és a festői vi-

seletü ózdi vasgyári bányászok is csatlakoztak. Felejthetetlen emlékü földalatti éjszakai látványosság volt az acetilén-lámpák ezrei és a pesti utászcsapat fényszóróival megvilágított csillogó cseppkőnek sok ezer különböző csodás képződménye. A maga nemében páratlan éjjeli ünnepet, melyet jóformán magam egy félevení nagy munkával készítettem elő, az életemben több mint 40 alkalommal rendezett hazafias ünnepek közt egyik legnagyobb szabásunak tartom. Az óriási távolság miatt Budapestről előkészíteni ezt, ezer akadálya volt az erkölesileg nagyszerüen sikerült éjszakai ünnepélynak, mert ily módon soha senkit, még Kossuth Lajost, Bismarckot vagy Garibaldit és Edisont sem ünnepelték oly lelkesen, több mint 6000 ember jelenlétében 3—4 kilométer mélyen a föld alatt.

A barlang előtt a környékről és Magyarország minden részéből összesereglett ünneplők serege tábori tüzeknél a magával hozott elemózsia és borok fogyasztásával tovább mulatott és jól mondotta Payer János, Putnok város érdemes plébánosa: ma itt Aggteleken több ember volt jelen, mint a debreceni nagyvásáron.

Látogatásunk Ferdinánd bolgár királynál a pohorellai kastélyban 1907. jun. 23-án. A király távirati meghívására Markó Miklós és Balogh Rudolf Pohorellára utaztak, ahol a királyt kíséretével együtt többek közt e képen örökítette meg Balogh. Középen áll a király, jobbán Boris trónörökös, mellette Eudoxia hercegnő, a király balján Cyril herceg, mellette Nadejka hercegnő. A második sorban balról jobbra: Markó Miklós, Tomory Géza főszolgabíró, Felner Helén német tanítónő, Fleischmann udv. tanácsos, a király volt nevelője, Türholzen francia nevelőnő, Bogdanov főhadnagy, Markov főhadsegéd, Stojanov őrnagy és Kourtoklieff százados, szárnységedek.

A maga nemében páratlan éjszakai ünnepélyt egy kegyeletes aktus előzte meg, délután hat órakor.

A főrendezőnek mintegy két heti szaladgálás után sikerült egyesek áldozatkészségéből egy diszes márványból készült emléktáblát megszereznie, mely az aggteleki barlang gömőri bejáratánál hirdeti a legnagyobb magyar lírikus, Petőfi Sándor emlékét, hogy ott járt 1845-ben a barlangban. Az emlék-

tábla előállításí árban Gerenday Béla udv. tanácsos, márványbányagyáros előzékenysége folytán valósult meg, a feliratot a rima-murányi vasmű társaság áldozatkészségének köszönhetjük.

Este kilenc óra előtt a közönség ezrei szorongtak a barlangnál, hol tizenegy csendőr ügyelt fel a rendre.

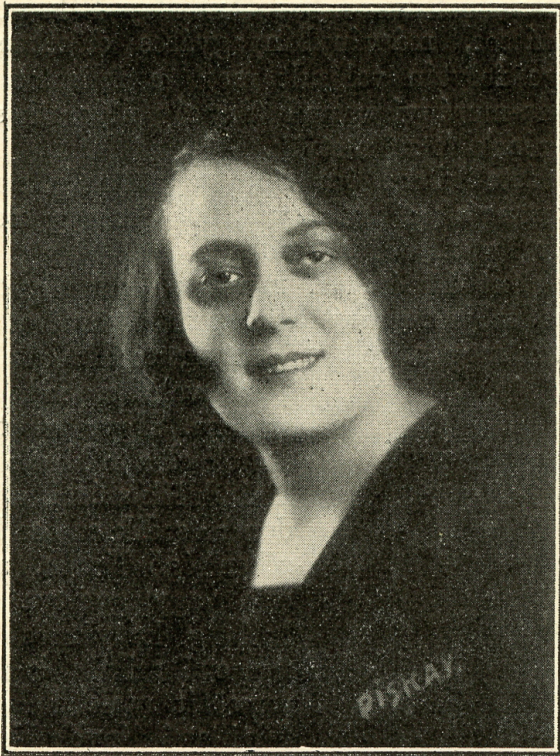
Pont 11 órakor, mint az ünnepély főrendezője harsány hármaskürtszóval adattam meg a jelt a barlang csodás alvilá-

gába való szabad le szállása. Egymás után tüntek el a föld alá a kirándulók százai, minden második ember kezében égő lámpa, méces vagy gyertya. A barlang kanyargós lefelmenő sziklás és kormosötét utain haladó, felvillanó fények kísérteties képet mutattak. Egy fél órai gyaloglás után érkezett le első sorban az ózdi zene- és énekkar, a szereplőkkel, a fővárosi, helyi és vidéki sajtó mintegy huszonnégy képviselője a főrendezővel, az ugynevezett Tempelvölgye Kistemplom nevű előcsarnokába, mely 120 méter hosszú, 40 méter széles és 80 méter magas.

Gyönyörű látványt nyújtott a megvilágított barlang belseje a cseppkőalakulatok különféle formáival. A nagy barlangüregben folydogálnak át a Stix és Acheron egyesült folyócskák. A barlang alsó és felső részét ez a folyócska választja el egymástól. Itt állt fel az ünneplő közönség. A társaságnak az a része, mely nem ment be a barlangba, a menház melletti téren virrasztott számos táborigyújtás mellett s cigányzene mel-

Az 1923. évi augusztus 19-én az aggteleki cseppkőbarlangban rendezett hármaskürtszó ünnepély, hol Petőfi Sándort, idb. Andrassy Gyulát és a gömörrozsnyói születésű Pákh Albert írókat ünnepelték. Welten A. Ferenc tanár festménye után. A Petőfi-Házban elhelyezett olajfestmény azt a nagyszerű éjféli jelenetet örökíti meg, amikor a százegyszáz katonai reflektor fénysugarai mesés nappali fénybe borították a félkilométer hosszú és sokezer függő, csillogó cseppkőszerekkel borított száz méter magas barlangüregeket. Itt az összesereglett kirándulók ezrei, a festői viseletű ózdi bányászzenekar és dalárda kíséretében Hegyi Anna művésznő énekelt. A festményen ott látjuk még dr. Császár Elemért és dr. Szathmáry Istvánt, a Petőfi-Társaság kiküldöttjeit, Patnoky Mór képviselőt és feleségét, Faragó és a többi ózdi igazgatót, dr. Soldos Béla mostani főispánt, Friedl Györgyöt, Zseny Józsefet, Markó Miklós főrendezőt, a sajtó 18 képviselőjét és másokat.

Hegyi Anna, az aggteleki ünnepély egyik főszereplője.

lett csakhamar táncra perdült.

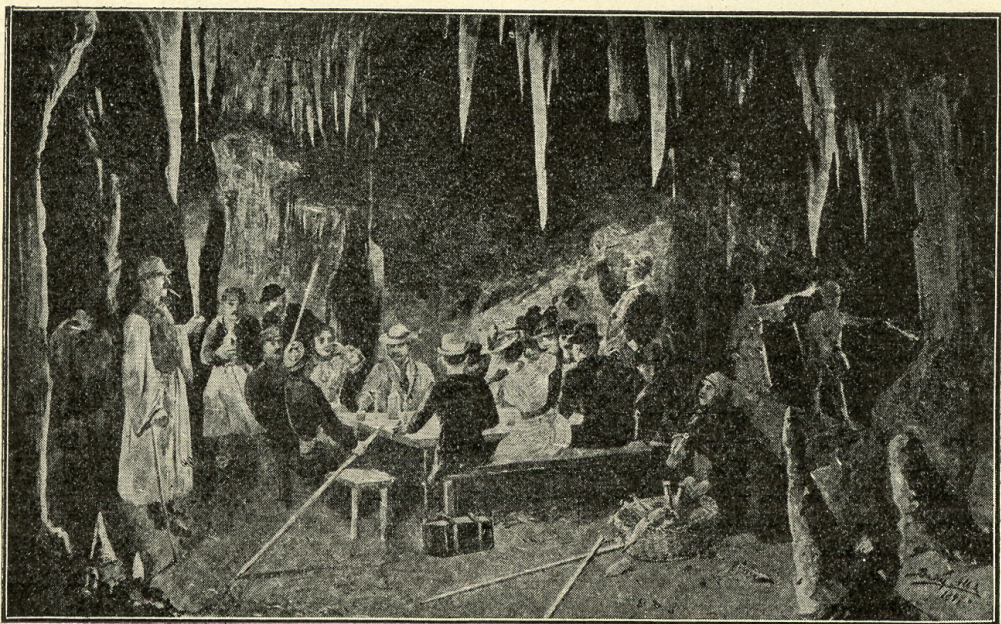
Amikor a gyülekezők ezrei az ugynevezett Nagytemplomba az ünnepély színhelyére beléptek, a csodálatnak hangos moraja zugott fel. Csakhamar újra felhangzott Dupasinszky ózdi szárnytrombitás háromszoros figyelmeztető kürtjele, hogy megkezdődik a páratlan éjszakai ünnepély.

Lassanként elcsendesedett a folyton érkező, nyüzsgő tömeg. Egyszer csak a barlang jósvafői részén lévő hátsó elzárt bejáratot erővel feltörték s azon több mint 1000 uj ingyenes környékbeli látogató töltött be. De ennek is vége lévén, mint az orgona hangja felbug az ózdiak által énekelt Szózat dallama. Utána Rexa Dezső, Pest vármegye nagyszülőtteinek, idb. Andrássy Gyula gróf egykori külügyminiszternek és Pákh Albert irónak, a »Vasárnapi Ujság« első szerkesztőjének és a Kisfaludy-Társaság tagjának érdemeit.

A következő szereplő gömörrozsnyói Hegyi Anna, kibontott, lobogó fekete hajjal lép fel a természet csodája által alkotott cseppkőemelvénnyre. Az emelvény alatt az ózdi acélgyári zenekar és dalárda állott.

Diszruhás, csákós és bőrkötényes bányászok mécsesekkel világították meg a kottákat. A kiváló énekesnő Kacsóh Pongrácz »Galamb szívü édesanyám Magyarország« címü utolsó nagyszerü szerzeményét adta elő mély hatással. Utána Hegyi művésznő Andrássy Gyula grófné »Krasznahorka büszke vára« szerzeményét énekelte zajos tetszéssel. Majd az ózdi koszorus 40 tagu dalárda négyes szólamban adta elő rendkívüli hatással Petőfi »Falu végén kurta koresma« címü dalát.

Rövid szünet után Komoróczy Miklós, a kiváló etnográfus lépett fel a cseppkőemelvénnyre és minden igaz magyarnak örömet tolmácsolta és köszönetet mondott

Rozsnyói kirándulók az aggteleki cseppkőbarlangban, 1891-ben. Komoróczy Miklós etnográfus ékes palóc nyelven felköszönti Baksay Dániel barlanggondnokot.

Markó Miklós hírlapírónak, hogy a mai csodálatos éjszakai ünnepélyel a barlangot új életre keltette félelmi fáradságos előkészítő munkával.

Ezután felcsendül a vezérszerepet vivő ózdi dalárda és zenekar kísérete Petőfi megzenésített dalai és a félkilóméterre húzódó tömeg mély áhitattal a föld mélyében a magyar hit, a magyar remény szavai csendülnek fel a csodálatos visszhangu barlangüregben. Minden szem könnyben ég. Leirhatatlan mély érzéssel éneklük a Kölcsey himnuszát. Közben kigyulladt a száz ezer gyertyafényű villamos reflektor s egyszerre tündéri fényben ragyog a roppant kiterjedésű barlangüreg. Szathmári István író és költő még nagy erővel szavalta el ez alkalomra irt ünnepi költeményét; majd Császár Elemér a Petőfi-Társaság elnöke rövid, nagyhatású beszédet tartott Petőfiről. Végül még egyszer Hegyi Anna énekelte el Andrassy József »óbestér« nótáját, »Fütyül a szél Késmárk felől« s utána Jókai—Strausz »Cigánybáró«-jából Szaffi belépőjét. Énekével hatalmas tapsra ragadta a hallgatókat. Végül reggel két óra volt, mikor Ötvenyi Oliver elnök zárobeszéde után a 6500-ra becsült hallgatóság egy része szétment a barlangnak mesés szépségeit megtekinteni.

Bár minden aggteleki kiránduló halálra fáradtan érkezett vissza otthonába, de a felejthetetlen Szent István-napi éjszakai ünnepély emléke szívében soká élni fog.

Sajnos, hogy a barlang-tulajdonos Magyarországi Kárpátgyűlés gömöri osztálya, valamint a Budapesten székelő főosztály mintegy 660 tagja közül csupán négy tag, névleg Bátor Pál főreáliskolai tanár, Dörner Károly gyáros, Mayer Vilmos dr. orvos, Mayer Sándor mérnök segédkeztek Aggteleken, kiket ezért a legmélyebb köszönet illeti meg. Itt legalább 40 rendezőnek kellett volna közreműködni, hogy a roppant tömeg megváltott jegy mellett vegyen részt a páratlan ünnepélyen, ahol sok millió korona gyűlhetett volna össze a koldusszegény barlang céljaira.

Végezetül itt közöljük a fent említett s ez alkalommal leleplezett emléktábla feliratát:

Itt járt Petőfi Sándor

Szabó Gedeon kálvinista rektor kíséretében.
1845. május 28-án.

Innen utazott másnap Rimaszombatba, ahol »Isten és Gömörvármegye kegyelméből nyert táblabirói állására« letette az esküt.

Az 1823. aug. 19-iki hármás emlékünnepe alkalmából emelte:

a Rimamurány-Salgótarjáni vasműtársaság.

A nagyszerűen kigondolt és rendkívüli fáradsággal rendezett éjszakai ünnep támasztotta fel az ismeretlenség homályából a háboru alatt tönkrement aggteleki barlangot és ezer szerencse, hogy 1925. évben a kormány dr. Soldos Bélát, a vármegye agilis szülöttjét nevezte ki az időközben egyesült Borsod és Gömör vármegye főispánjává, ki Putnoki Mórival, a kerület képviselőjével a putnok-aggteleki utvonat kiépítését eszközölte ki Valkó Lajos kereskedelmi miniszternél, ki azután mint állami utat négymilliárd költséggel építette ki az elhanyagolt 35 km. hosszú kocsitutat.

Most már Aggtelek barátainak csak az lenne az óhaja, hogy szálloda és vendéglő épülhessen a barlang mellett, hogy az aggteleki barlang előtti vályogból készült elavult, kicsiny menház helyett rendes fogadó várja a vendégeket és a tavaly olyannyira bevált vendéglői üzem az Isten szabad ege alól végre hajlék alá jusson.

Az album olvasóinak figyelmébe ajánljuk különösen azoknak, akiknek módjukban van a nyári vakáció alatt tekintsék meg a Gömörország földalatti csodás alvilágának mesés szép alagutjait, mely az 1923. évi feltámasztó centenárium óta nagyot haladt. A Stix és Acheron rakoncátlan folyócskák 116 vasbetonhidat kaptak, mintegy 2400 méter vaskorlát védi a turistát a hegy szakadékokon. Ezenkívül megépítették a híres csillagvizsgáló toronyhoz felvezető 126 lépcsős utat, ugyancsak átépítették az Abauj-Torna vármegyébe kivezető 364 lépcsős kijáratot, miáltal 9 kilométeres utat kétszer nem kell megjárni.

Mivel az album szerkesztőjénél nagyon sokan érdeklődnek az iránt, hogy az aggteleki barlang az idén a világforgalomba bekapcsolódik. A magy. kir. budapesti postaigazgatóság rendes automobiljáratot és telefont állított be Putnok és Aggtelek között és a tájékoztató áratat itt közöljük.

Az m. kir. Államvasutak igazgatósága, mely már 1923. óta minden lehető alkalommal szives és nagy szolgálatokat tett a barlang érdekében, 50—60%-os, három napos érvényességű menettérti jegyeket fog ki-

adatni az étkezőkocsikkal ellátott gyorsított személy és gyorsvonatokra. A menetrendet úgy tervezik, hogy akinek sietős az utja, Budapestről reggel 6 órakor elindulva, esti 11 órakor már visszaérkezett Budapestre. Az automobil díja Putnokról—Agg-

telekig és vissza 6 pengő körül lesz. Aggteleken a bejáratnál felállított új vendéglőben bőséges ebédet szolgálnak fel 2 pengőért. A barlang beléptidija Kárpát-egyesületi tagoknak és diákoknak 1 pengő, másoknak 2 pengő 50 fillér körül lesz.

Az aggteleki cseppkőbarlang paradicsom-része Dr. Soldos Béla főispán utja

A kilenc kilométer hosszú, csodás barlang képződményeiről a nyolcvanas évek óta csak amatőrök készítettek fényképfelvételeket. Ez a körülmény indította Markó Miklós hírlapíró, ki több mint 40 éve foglalkozik az aggteleki barlang feltámasztásával, egy téli expedíció szervezésére, melyben résztvett a külföldön is előnyösen ismert s a nagy háború alatt a sajtóféhadiszállás fényképészeként működött, többszörösen kitüntetett Balogh Rudolf is. Balogh több mint husz remek felvételt készített a barlangnak eddig majdnem teljesen ismeretlen részeiről, több mint 12 milliót érő magnézium felhasználásával s néhányat már rézmetszetben sokszorosított.

Jelen emlékképünk a barlangnak egyik legszebb részén, a Styx és Acheron folyók összefolyásánál fekvő 24 méter magas, 8 méter vastag, Csillagvizsgáló nevű cseppkőképződményhez vezető lépcsőnél készült, mely cseppkőképződmény a geológusok véleménye szerint több mint 6000 éves. A jobboldali csoportban botra támaszkodva áll a barlang lelkes rekonstruálója, dr. Soldos Béla Borsod-Gömör egyesült vármegye főispánja, kinek a barlang járhatóvá tétele körül elévülhetetlen érdemei vannak, tőle jobbra áll Friedl György m. kir. kormánytanácsos, az ország legöregebb tűzoltófőparancsnoka, aki 74 éves kora dacára, most is buzgón járja a barlang csuszós utait. Mellette a vezető építész, a lépcsőn, szűkebb hazájának, Gömörnek lelkes krónikása, Markó Miklós, mellette a barlang vakmerő és önfeláldozó kutatója, Kaffka Péter állami mérnök. A főispán háta mögött Cica Szajkó Mihály, a 25. számú losonci gyalogezred cigány trombitása, ki ez alkalommal a 15 tagú expedíciót katonai trombitajelzéseivel vezette a barlang átkutatásában. A barlang első vezetője: Bibliás Ferenc vizet merít a Stixből a szomszédoknak.